

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПИТАННЯ ЩОДО МОБІЛІЗАЦІЇ ОСІБ В УКРАЇНІ

Дранчак Катерина Вячеславівна

*бакалавр права, студентка ОС «Магістр»,
старший лаборант кафедри конституційного
права та порівняльного правознавства
юридичного факультету*

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Чопик Юрій Юрійович

*бакалавр права, студент ОС «Магістр» юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Продан Вікторія Іванівна

*Ph.D., асистент кафедри конституційного
права та порівняльного правознавства
юридичного факультету*

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

На сьогоднішній день, важливим питанням для багатьох українців є питання війни. Через жорстоке військове вторгнення держави-агресора, безліч наших громадян втратили свої сім'ї, життя та будинки, в результаті чого повинні були змінювати своє місце проживання або ж залишити країну та шукати притулку в інших державах. Війна кожного з нас застала зненацька та завдала непоправний удар по всій нашій країні та по кожному українцю без виключення. Незламні 2 роки війни ми мужньо боронимо нашу незалежність та державність від ненаситних рук агресора-окупанта. Відтак, на сьогоднішній день на порядку денному в пріоритеті постає питання стосовно реалізації ефективної мобілізації громадян.

Як ми знаємо, наразі у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку»¹. Абсолютного резонансу набуло питання нового законопроекту № 10449 від 30.01.2024 року², оскільки на даному етапі

¹ Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 30 червня 2023 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12/conv#Text> (дата звернення: 05.03.2023 р.)

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку: Проєкт Закону від 30 січня 2024 року URL:<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43604> (дата звернення: 05.03.2023 р.)

зосереджено велику кількість проблемних неконституційних та дискримінаційних питань. Зокрема, планується запровадити єдину систему електронного кабінету «Оберіг», де будуть зазначатись та вноситись всі документи військовозобов'язаних осіб. Також, використовуючи дану систему Міноборони планує вручати повістки військовозобов'язаним особам в електронному форматі через їх електронний кабінет. Важливим є те, що днем вручення повістки про виклик до Територіального центру комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК та СП) вважатиметься день отримання ТЦК та СП повідомлення про доставлення такої повістки до електронного кабінету призовника, військовозобов'язаного та резервіста. Навіть якщо громадянин не побачить надісланої повістки, вона все одно вважатиметься врученою. Запровадженням *e-повістки* уряд може кардинально змінити порядок вручення повісток, де гіпотетично, переважатиме електронний спосіб вручення, аніж теперішній «живий».

Наступним спірним питанням у даному законопроекті є положення щодо військовозобов'язаних чоловіків, що знаходяться закордоном. У даному варіанті вони не зможуть звернутись до консульських установ щодо надання їм послуг про заміну або поновлення документів, оскільки буде діяти система контролю за чоловіками призовного віку. На нашу думку, це положення є не правильним та не доречним у використанні, оскільки люди були вимушені покинути територію України в зв'язку з нападом держави-агресора. Відтак, тут було б доречно звертати увагу щодо часових меж виїзду, адже більшість чоловіків покинули територію України ще до початку збройної агресії та були працевлаштовані довготривалий час.

Черговою дискредитуючою сферою у проєкті закону № 10449 від 30.01.2024 року³ виступає питання щодо зняття відстрочки від призову з аспірантів, що здобувають рівень освіти за кошти фізичних або юридичних осіб на умовах контракту, а також докторантів та особи, зараховані на навчання до інтернатури. В такому разі, має місце пряме порушення конституційних положень щодо права громадян на освіту, у якому закріплено, що держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

Зокрема, викладена норма щодо студентів аспірантів-контрактників порушує іншу статтю Конституції України⁴, яка закріплює, що усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Також, не можемо оминати питання мобілізації в'язнів. На даний момент у Верховній Раді України зареєстровано новий законопроект № 11079 від

³ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку: Закон України від 30 січня 2024 року (повний текст) URL:blob:https://itd.rada.gov.ua/97029884-6314-48fa-8c4b-0128858787fe (дата звернення: 05.03.2023 р.)

⁴ Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.

13.03.2024 р. про звільнення засуджених для служби за контрактом в Збройних Силах України ⁵.

Заступниця Міністра юстиції Олена Висоцька, даючи коментар на рахунок акту зазначає: «...цей законопроект – це спільна робота депутатів, Мініюсти, Міноборони та Генштабу. Ми напрацювали механізм мобілізації засуджених та людей із судимістю, який задовольнив всі сторони. У разі прийняття документу, що влєвнена, відбудеться доволі скоро, засуджені зможуть приєднатися до лав ЗСУ. А це – тисячі людей, які можуть бути залучені не лише до бойових дій, а і до іншої важливої роботи, необхідної у обороні держави...»⁶. Разом з цим, вона дала чітку відповідь на те, хто з ув'язнених, все ж таки, не зможе вступити до лав Збройних Сил. З її слів, засуджені, які отримали свої вироки за статтями проти основ національної безпеки, колаборантських злочинів, державних зрад та всі інші особи, які вчиняли правопорушення проти державності, навіть за своїм власним бажанням, не зможуть приєднатись до ЗСУ.

Так як в розробці законопроекту брали участь і військові, вони запропонували свою ініціативу та виділили ще одну групу осіб, з числа засуджених, яких не варто мобілізувати. «...тобто це вже люди, які були так чи інакше в нашій армії, але порушили або статут, або інші обов'язки свої і засуджені за цими статтями...» – зазначила Олена Висоцька.

На нашу думку, було досить доречним виділити саме ці дві категорії осіб, але разом з тим у нас є деякі сумніви щодо доречності такого законопроекту.

Не дивлячись на те, що засудженим особам буде надано можливість добровільного укладення контракту, хотілось би звернути увагу на вмотивованість таких осіб. Є ризик того, що в'язні, які будуть мобілізовані, не матимуть достатньої мотивації виконувати свої прямі обов'язки. Це може призвести до небажаних наслідків, наприклад, деморалізації власних військових сил.

Отже, з огляду на вищезазначені положення, залишається тільки сподіватися на правильність врегулювання даного законопроекту. Наразі Українська держава щоденно мужньо тримає оборону як на оборонному, так і відповідно, інформаційному, політичному та законодавчому фронтах, а даний законопроект відіграє важливу суспільну роль та повинен правильно врегулювати положення щодо мобілізації осіб, адже на разі деякі пункти закону мають в собі неконституційні та скажімо так дискредитуючі положення щодо наших громадян. Важливо правильно підійти до цього питання та залучити науково-правничу спільноту, яка не допустить порушення положень Конституції України, законодавства України та міжнародних договорів, що безумовно дозволить уникнути ці проблемні аспекти.

⁵ Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання для проходження військової служби за контрактом під час особливого періоду від 13.03.2024 р. № 11079.

⁶Хто з засуджених не зможе потрапити до лав ЗСУ. Пояснює заступниця міністра юстиції від 15 березня 2024 року URL:<https://suspinne.media/706658-hto-z-zasudzenih-ne-zmoze-potrapiti-do-lav-zsu-poasnue-zastupnica-ministra-usticii/> (дата звернення: 05.03.2023 р.)